

آسیب شناسی پژوهشهای دینی و قرآنی

اشاره:

تقویت باورهای دینی در کشور ما نیازمند انجام پژوهشهای دین و قرآنی است که منطبق با نیازهای امروز مخاطبان بوده و به زبان زمان ارائه شود و علاوه بر این با رفع شبهات و مشکلات مردم در زندگی آنان جاری شده و جنبه های کاربردی پیدا کند این امر زمانی محقق می شود که پژوهشهای دین و قرآنی با توجه و اهتمام بیشتری انجام شوند. در این راستا لازماست نواقص و ضعفهایی را که در این حوزه وجود دارند با بررسی درست رفع شوند تا به هر چه کارآمدتر شدن این پژوهشها منجر شوند. هفته پژوهش زمان مناسبی خواهد بود تا علاوه بر یادآور شدن اهمیت و ضرورت انجام پژوهشهای دینی و قرآنی، آسیبها و ضعفهایی موجود در این عرصه مورد بررسی قرار گیرند و همچنین راهکارهایی برای رفع این آسیبها مطرح شوند تا در نتیجه گامی در جهت اصلاح و تقویت عرصه پژوهشهای دینی و قرآنی برداشته شود. در این راستا برخی از کارشناسان و پژوهشگران در زمینه علوم دینی و قرآنی نظرات خود را بیان کرده اند که هم اکنون از نظر همراهان و خوانندگان گرامی می گذرد.

مقدمه

پژوهش در علوم انسانی به عنوان یکی از ملزومات دنیای جدید، مورد توجه بسیاری از کارشناسان و محققان و صاحبان قرار گرفته است. برای انجام این پژوهشها لازم است که پژوهشگران در تعامل مدام با یکدیگر قرار گیرند تا به این واسطه از انجام فعالیتهای تکراری جلوگیری شود. سیر دین در تاریخ جهان بیانگر آن است که در بی قرون وسطی که تمامی ابعاد اجتماعی حول محور کلیسا تعریف می شد، با ظهور انقلاب صنعتی شرایطی بر دنیا حاکم شد که در آن علوم تجربی بیش از پیش مورد توجه قرار گرفتند. از این رو نیاز به دین در حاشیه زندگی تعریف می شد و در راستای این انقلاب گرایش پروتستان در آیین مسیحیت شکل گرفت. در عصر کنونی و در عرصه جهانی با بحران معنویت مواجه هستیم که نیاز به شکل گیری شخصیت انسانی مبتنی بر باورهای معنوی را تأیید می کند و در این راستا همواره این نیاز در انسان وجود دارد که به نیروی بالاتر و برتر متوسل شود. جوامع دین مدار بهترین راه برای نجات از این بحران را دین و مذهب عنوان می کنند چرا که از منبع وحی سرچشمه گرفته و اطمینانی را در دل انسانها ایجاد خواهد کرد. در جامعه اسلامی ما که بر اساس اصول اعتقادی اسلامی بنا شده است، باور دینی در طول تاریخ وجود داشته و پژوهشهای انجام گرفته نشان دهنده این امر است که ایرانیان همیشه یکتا پرست بوده اند بر این مبنا می توان گفت که ایرانیان ملتی معتقد هستند که حتی با بروز تغییرات دین در عرصه اجتماعی و سیاسی، همچنان به موضوعات معنوی اعتقاد داشته اند از این رو باور دینی در ایرانیان درونی شده است.

رئیس پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی:

ضعف در مدیریت مهمترین چالش پژوهشهای دینی و قرآنی است

رئیس پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی با اشاره به عدم وجود مدیریتی واحد و کارآمد در حوزه پژوهشهای دینی، اعمال این مدیریت را زمینه ساز ساماندهی فعالیتهای سازنده این عرصه اعلام کرد. حجت الاسلام محمد تقی سبحانی رئیس پژوهشگاه علوم و معارف اسلامی به ضعفها و آسیبهای موجود در عرصه پژوهش اشاره کرد و اظهار داشت: ضعف اصلی در حوزه پژوهشهای دینی و قرآنی مربوط به ضعف مدیریت پژوهش است. وی گفت: در کشور ما مرکزی وجود ندارد که مدیریت پژوهشهای دینی و قرآنی را به عهده بگیرد و در نتیجه قدرت ساماندهی این پژوهشها هم در شرایط فعلی وجود ندارد همچنین رابطه میان نیازها و محتوای پژوهشهای دینی و قرآنی مشخص نشده است. حجت الاسلام سبحانی ضعف دیگری را که بر این عرصه وارد می شود در اطلاع رسانی نادرست عنوان کرد و گفت: گاه پژوهشهای مناسبی در عرصه دین و قرآن ارائه می شود اما به دلیل عدم اطلاع رسانی صحیح و مطلوب مخاطبان از ارائه این پژوهشها آگاهی چندانی ندارند. وی با اشاره به اینکه هم اکنون ظرفیتهای مناسبی برای انجام پژوهشهای دینی و قرآنی وجود دارد تصریح کرد: با توجه به اینکه در کشور ظرفیتهای بالقوه مناسبی برای انجام پژوهشهای دینی وجود دارد و فعالیتهای قابل توجهی نیز در این عرصه انجام می شود، اما در نظام برنامه ریزی کشور، پژوهش هنوز به عنوان یک حوزه رسمی مطرح نیست. رئیس پژوهشگاه علوم و معارف

اسلامی با اشاره به فرهنگ اسلامی حاکم بر کشور افزود: ما یک جامعه اسلامی را تشکیل داده ایم که زیرساختهای فکری و نظری آن بر خاسته از دین اسلام است و از این رو فرهنگ عمومی جامعه با فرهنگ اسلامی پیوندی جدی دارد. وی در ادامه گفت: انتظار می رود برای کارآمدی نظام در حوزه های پژوهشی و فرهنگی هم بر موضوعات دینی و قرآنی تأکید شود و در این راستا لازم است پژوهشهای دینی جایگاه مطلوبی را در این جامعه اسلامی داشته باشند علاوه بر این ارائه اندیشه های نو و کارآمد که مبتنی بر معارف دین و مفاهیم قرآن باشند انتظاری است که می توان از یک جامعه اسلامی داشت.

مسئول جامعه قاریان قرآن مشهد: پژوهشهای دینی و قرآنی کاربردی نیست

سید علی سرابی مسئول جامعه قاریان قرآن مشهد معتقد است با وجود انبوه پژوهشهایی که در عرصه دین و علوم قرآنی می شوند، پژوهشهای این عرصه کاربردی نیستند. سید علی سرابی مسئول جامعه قاریان قرآن مشهد در مشهد گفت: نباید از این نکته غافل شد که در این زمینه پژوهشهای خوبی هم انجام شده اند که در گذشته منشای حرکتیهای اعتقادی و انقلابی شده اند ولی در دوران حاضر خلع عظیمی در خصوص پژوهشهای دینی و قرآنی وجود دارد. وی با تأکید بر ضرورت نیاز سنجی در این عرصه اظهار داشت: باید برای پرهیز از موازی کاری در این عرصه متولی و یا متولیان مشخصی را در نظر گرفت تا با سازماندهی کمبودهای پژوهشی در این مورد جهت دهی مناسبی به پژوهشهای فوق داده شود. سرابی فعالیتهایی را که در زمینه علوم قرآنی و پژوهشهای دینی انجام شده اند نا کافی دانست و افزود: به عنوان مثال در مباحث قرائت قرآن خوب عمل کرده ایم ولی پژوهشهایی که در زمینه قرآن پژوهی باشد چندان مفید و کافی نبوده اند. وی در پایان گفت: گمان می کنم حوزه و دانشگاه باید متولیان اصلی سازماندهی مباحث دین پژوهی و قرآن پژوهی باشند و بستر توسعه این پژوهشها باید از این عرصه ها باشد.

عضو هیئت علمی مرکز جهانی علوم اسلامی:

عدم نوآوری در ارائه پژوهشها و منطبق نبودن آنها با شباهت روز از ضعفهای پژوهش دین است

دنیای امروز به طور مدام در حال تغییر است و از این رو انسانهایی که در این شرایط زندگی می کنند متأثر از این تغییرات شده و در خود نیازهای جدیدی را شاهد خواهند بود. لازم است که پژوهشگران در ارائه تحقیقات خود به این تغییرات توجه خاصی داشته باشند و به رفع شباهت اذهان عمومی اهتمام ورزند چرا که ریشه دار شدن این شباهت به ریشه های دینی لطمه وارد می کند. حجت الاسلام دکتر محمد جواد اسکندرلو عضو هیئت علمی مرکز جهانی علوم اسلامی عدم وجود پژوهشگاه قرآنی را از ضعفهای عرصه پژوهش عنوان کرد و از راه اندازی مرکز تحقیقات قرآنی خبر داد و گفت: تکرار چاپ منابع از ضعفهای مهم در این حوزه است. پژوهش دین باید واجد تحلیل باشد و خلاصیت و نوآوریهای لازم در این عرصه را در برگیرد همچنین پژوهشهای دینی باید

● در کشور ما مرکزی وجود ندارد که مدیریت پژوهشهای دینی و قرآنی را به عهده بگیرد و در نتیجه قدرت ساماندهی این پژوهشها هم در شرایط فعلی وجود ندارد همچنین رابطه میان نیازها و محتوای پژوهشهای دینی و قرآنی مشخص نشده است

● پژوهش‌های دینی به مباحث اعتقادی مرتبط است و نمی‌توان از این پژوهش‌ها انتظار کاربردی شدن به معنای پژوهش‌های فنی را داشت اما اگر این پژوهش‌ها زمینه پاسخگویی به نیازهای روحی و فکری افراد را فراهم کنند، کاربردی برای پژوهش‌های دینی محسوب می‌شوند

با استدلال برون دینی همراه شوند تا به این وسیله مخاطبانی را که اصالت دین را قبول ندارند، به سوی خود جذب کند. وی در بیان راهکارهایی برای رفع آسیب‌های موجود در حوزه پژوهش‌های دینی و قرآنی گفت: این پژوهش‌ها باید خالی از اصطلاحات فلسفی شوند و ناظر بر شبهات موجود در افکار عمومی جامعه باشند در این راستا لازم است که پژوهشگر قبل از اقدام به پژوهش خلاء موجود در عرصه‌های علمی و فرهنگی را بشناسد و تحقیقات جدیدی را در این زمینه ارائه دهد. این پژوهش‌ها باید بر اساس نیاز فکری جوانان طرح شوند از این رو باید قالب‌های مناسبی را برای ارائه پژوهش داشته باشیم.

مؤلف تفسیر کوثر:

عدم تعامل بین پژوهشگران از ضعف‌های عرصه پژوهش‌های دینی و قرآنی است

عدم تعامل بین پژوهشگران، فعالیت‌های موازی، تکروری و نبود مرکزی برای ایجاد انسجام بین فعالیت‌ها از جمله مهمترین ضعف‌ها و مشکلات عرصه فعالیت‌های پژوهشی دینی و قرآنی کشور است. حجت الاسلام یعقوب جعفری نیا قرآن پژوه و مؤلف تفسیر کوثر اظهار داشت: پژوهش‌های دینی به مباحث اعتقادی مرتبط است و نمی‌توان از این پژوهش‌ها انتظار کاربردی شدن به معنای پژوهش‌های فنی را داشت اما اگر این پژوهش‌ها زمینه پاسخگویی به نیازهای روحی و فکری افراد را فراهم کنند، کاربردی برای پژوهش‌های دینی محسوب می‌شوند. وی در ادامه با مفید ارزیابی کردن پژوهش‌هایی که در حوزه دین صورت گرفته است گفت: در زمینه‌های مختلف علوم دینی چون فقه و کلام و تفسیر پژوهش‌هایی صورت گرفته است، این پژوهش‌ها سطوح قابل قبولی را دارند و به سمت تخصصی شدن پیش می‌روند. این قرآن پژوه در مورد انجام پژوهش‌های تخصصی افزود: سابق بر این تمام پژوهشگران در حوزه‌های مختلف تحقیقاتی را به انجام می‌رسانند اما هم اکنون برای انجام پژوهش‌ها حیطة‌های تخصصی مطرح شده است و انجام این فعالیت‌ها به صورت تخصصی عمق بیشتری به کارهای پژوهشی در عرصه دین داده است. حجت الاسلام جعفری نیا در ارتباط با ضعف‌هایی که در حوزه پژوهش‌های دینی وجود دارد گفت: یکی از ضعف‌هایی که به این عرصه وارد می‌شود این است که ما در ایران به انجام فعالیت‌های گروهی عادت نکرده ایم و از این رو در انجام پژوهش‌های دینی همفکری لازم را در نظر نگرفته ایم. وی در ادامه افزود: در پژوهش‌های دینی گاه فعالیت‌هایی انجام می‌شود که نه تنها مفید نخواهند بود که به حال جامعه مضر هم هستند و علاوه بر این برخی از پژوهش‌ها به صورت تکراری انجام می‌شوند و این تکرار در ارائه موضوعات خود ضعف‌هایی را به این عرصه وارد می‌کند. مؤلف تفسیر کوثر با اشاره به اینکه در عرصه پژوهش‌های دینی تکروری‌های بسیاری وجود دارد گفت: در بسیاری از موارد دیده می‌شود که در انجام فعالیت‌های پژوهشی افراد از تحقیقات هم بهره می‌گیرند اما این بهره‌گیری نه به عنوان همفکری که حتی گاه بدون ذکر منبع اتفاق می‌افتد. وی در بیان راهکاری برای رفع ضعف‌های موجود گفت: عدم توجه به فعالیت‌های گروهی در برنامه‌های پژوهشی از ابتدا در فرهنگ ما بوده است و برای تغییر این فرهنگ و جایگزینی فرهنگ همفکری نیاز به گذشت زمان و رشد آگاهی افراد جامعه است. حجت الاسلام جعفری نیا با اشاره به اینکه در دنیای ارتباطات به سر می‌بریم تأکید کرد: پژوهش‌هایی که در حوزه دین صورت می‌گیرد باید با نظر به شرایط روز دنیا و با توجه به نیاز جامعه

باشد از این رو ارائه تحقیقات و پژوهش‌هایی که خیر دنیا و آخرت را در پی ندارند چندان مفید نخواهند بود. وی انجام پژوهش‌های مفید دینی را در ارتقاء سطح شناخت و معرفت کسانی که در این عرصه فعالیت و مطالعه دارند مؤثر دانست و اظهار داشت: ذهن مردم همانطور که از لحاظ سیاسی رشد یافته است از منظر معرفتی هم آگاهی‌هایی در آنان ایجاد شده است در این راستا ارائه پژوهش‌های عمیق دینی در افزایش شناخت و آگاهی جامعه مؤثر واقع می‌شود. این قرآن پژوه در مورد شرایط فعلی کشور تصریح کرد: کشور ما به دلیل آنکه دارای یک حکومت دینی است، امکانات لازم را برای انجام پژوهش‌های دینی فراهم کرده و در اختیار پژوهشگران قرار می‌دهد.

مدیر دانشنامه قرآن پژوهی:

مهمترین ضعف پژوهش‌های دینی عدم هماهنگی پژوهشگران در انتخاب موضوعات است

مدیر دانشنامه قرآن پژوهی با اشاره به برخی از آسیب‌ها و ضعف‌هایی که در عرصه پژوهش‌های دینی و قرآنی وجود دارد، جبهه‌گیری در مقابل موضوعات غیر مستند و ناهماهنگی در ارائه پژوهش‌ها را از مهمترین آسیب‌های عرصه پژوهش‌های دینی و قرآنی عنوان کرد.

حسین علوی مهر اسناد مرکز جهانی علوم اسلامی و مدیر دانشنامه قرآن پژوهی تصریح کرد: طی سال‌های پس از انقلاب اسلامی در عرصه پژوهش‌های دینی و قرآنی فعالیت‌های خوبی صورت گرفته است که از نظر کیفیت نیز موضوعات ارزنده‌ای را ارائه می‌دهد اما در عین حال هنوز با شرایط ایده‌آل فاصله داریم. وی در ادامه به برخی از آسیب‌های این عرصه اشاره کرد و افزود: امروزه بیش از آنکه نیاز به تک‌نگاری داشته باشیم نیازمند ارائه دایرة المعارف‌هایی برای انتقال علوم هستیم همچنین در برخی از موارد ناهماهنگی و عدم ساماندهی در ارائه پژوهش‌ها دیده می‌شود که این امر خود موجب انجام پژوهش‌های تکراری شده و بودجه‌های کشور را به شکل نادرست به مصرف می‌رساند علاوه بر این جبهه‌گیری نادرست در مورد مطالب غیر مستند و غیر صحیح از دیگر ضعف‌های موجود در این عرصه است. علوی مهر با اشاره به گسترش فرهنگ صحیح اهل بیت گفت: ما فقط فرهنگ اهل بیت را معرفی می‌کنیم و نیاز به تبلیغات ساختگی نداریم چرا که می‌خواهیم در قالب این پژوهش‌ها، دینی را به جهان معرفی کنیم که به جامعیت و کمال آن باور داریم از این رو نیازی به مقابله و جبهه‌گیری علیه مطالب و موضوعات غیر مستند نخواهیم داشت علاوه بر این لازم است پژوهش‌های دینی را با بهره‌گیری از همه زبانها انتشار دهیم تا اندیشه خود را به دنیا انتقال دهیم. وی با اشاره به هجومی که بر علیه دین گسترده است گفت: در سایت‌های اینترنتی و دیگر رسانه‌های دنیا دیده می‌شود که بر علیه دین هجومی گسترده ترتیب داده شده است و از این رو لازم است مراکز پژوهشی شبهه‌شناسی کرده و به این شبهات و مسائلی که در ذهن مخاطبان ایجاد شده است پاسخ مطلوبی ارائه دهند. مدیر دانشنامه قرآن پژوهی راهکارهایی را که برای رفع آسیب‌های موجود در حوزه پژوهش‌های دینی و قرآنی وجود دارد در دو مقوله عقلانیت و اتکا به قرآن و اهل بیت عنوان کرد و گفت: دنیا در پی مسائلی است که فطرت آدمی پذیرای آن باشد از این رو باید آن موضوعاتی را که با دین سازگاری دارد در قالب پژوهش‌های مطلوب

ارائه دهیم. وی در مورد اتکا به قرآن و اهل بیت لازم است در ارائه پژوهشهای دینی از قرآن و اهل بیت به عنوان مهمترین منابع دینی بهره بگیریم چرا که در روایات ما موضوعاتی مطرح می شود که گاه با اوهام و خرافات آمیخته است در حالی که برای ارائه پژوهشهای دینی و قرآنی باید روایات صحیح را در پژوهشها بگنجانیم از این جهت می توانیم در ارتقاء فرهنگ مردم کشور و حتی مردم جهان نقش مؤثری را ایفا کنیم. علوی مهر در ادامه به برخورد تقابلی با یافته های علمی گفت: نباید موضوع تعارض دین و علم را مطرح کنیم و با یافته های علمی به شکل تقابلی برخورد کنیم در این راستا می توانیم تا آنجا که یافته های علمی در متون دینی ما تعریف می شود، آنها را بپذیریم و اگر در متون دینی ما جایگاهی نداشت در مقابل آن سکوت کنیم. وی با اشاره به اینکه دنیا تشنه معارف دینی است گفت: انسانها نه تنها در زندگی روزمره که در همه موارد نیازمند معارف دینی هستند اما در

از ارائه پژوهشهای دینی حمایت کرده و استقبال کنند تا در عرصه فعالیت‌های پژوهشی با مشکلی مواجه نشویم.

مدیر کل پژوهش

در مرکز پژوهشهای اسلامی سازمان صداوسیما:

ایجاد واحدی مستقل برای ساماندهی به پژوهشهای دینی و قرآنی ضروری است

مدیر کل پژوهش در مرکز پژوهشهای اسلامی سازمان صداوسیما با اشاره به ضرورت بررسی موضوعات جدید پژوهشی در حوزه دینی و قرآنی، ایجاد واحدی مستقل برای ساماندهی به پژوهشهای این عرصه را راهکاری برای رفع ضعفهای موجود و تقویت فعالیتها عنوان کرد. عباس معلمی مدیر کل پژوهش در مرکز پژوهشهای اسلامی سازمان

صداوسیما با اشاره به ضعفهایی که در عرصه پژوهش وجود دارد به ضرورت ایجاد تشکیلاتی در راستای پژوهش اشاره کرد و اظهار داشت: این تشکیلات می تواند از طریق ارتباط مداوم با نهادهای مختلف سیاسی و اجتماعی موضوعات جدید و مورد نیاز جامعه را بررسی کرده و پژوهشگرانی که در این تشکیلات حضور دارند برای ارائه پژوهشهای راهبردی اقدامات لازم را صورت دهند. وی در ادامه افزود: برای کاربردی شدن پژوهشهای دینی و قرآنی در زندگی عامه مردم جامعه باید این پژوهشها با نیازهای زندگی آنان و واقعیات موجود انطباق داشته باشند تا مخاطبان اصلی این پژوهشها که مردم هستند به سمت آن تمایل یافته و از آن بهره های عملی دریافت کنند چرا که اگر مردم احساس کنند به محتوای پژوهشی نیاز ندارند، به آن مراجعه نخواهند کرد. مدیر کل پژوهش در مرکز پژوهشهای اسلامی سازمان صداوسیما با تأکید بر اینکه پژوهشها باید به زندگی فعلی افراد نزدیک باشند گفت: گاه در حوزه پژوهشهای دینی و قرآنی تکراری انجام می شوند و نمی توانند مطلب جدیدی را ارائه دهند. وی با اشاره به آسیبها و ضعفهای موجود در پژوهشهای دینی و قرآنی افزود: بسیاری از کسانی که فعالیتهای پژوهشی در حوزه های دینی و قرآنی انجام می دهند کمتر به موضوعات عمیق و مشکل می پردازند چرا که زمان بیشتری برای بررسی می طلبند و از این رو بسیاری از پژوهشگران در رابطه با این موضوعات به شکل سلیقه ای رفتار می کنند. معلمی در ادامه با اشاره به اینکه برخی از موضوعات چون مدیریت، اقتصاد و مباحث کلان از منظر معارف اسلامی بررسی نشده اند گفت: در زمینه این مباحث کلی پژوهشهای دینی چندانی انجام نشده است و گاه در ارائه نتیجه برخی از همین پژوهشها استخراج حکم از منابع اسلامی انجام گرفته و موضوع بدون آنکه وجه کاربردی داشته باشد، رها شده بود.

حال حاضر بحران معنوی در دنیا حاکم است و هیچ دینی جز دین اسلام نمی تواند پاسخگوی این بحران باشد بنابراین باید تلاش کنیم تا در قالب پژوهشهای مناسب دینی و قرآنی فرهنگ صحیح اهل بیت را معرفی کنیم. این محقق و استاد مرکز جهانی علوم اسلامی در ادامه گفت: دین ما در همه مسائل راهکارهای مناسبی را ارائه کرده است و کتاب قرآن به عنوان یکی از منابع دینی ما به انسانها آرامش می بخشد از این جهت می توانیم با بهره گیری از آموزه های دین و در قالب پژوهشهای دینی و قرآنی بسیاری از معضلات اجتماعی در عرصه جهانی را تحت الشعاع قرار داده و با تلاش محققان جایگزینهای مناسب دینی را برای حل این مشکلات ارائه دهیم. وی در بیان ویژگیهای یک پژوهش دینی گفت: پژوهش دینی باید دقیق و صحیح و جامع باشد و تنها در این صورت است که می تواند مؤثر واقع شود علاوه بر این لازم است حکومتها هم

● دین مادر

همه مسائل

راهکارهای

مناسبی را ارائه

کرده است و

کتاب قرآن به

عنوان یکی از

منابع دینی ما به

انسانها آرامش

می بخشد از این

جهت می توانیم با

بهره گیری از

آموزه های دین و

در قالب

پژوهشهای دینی

و قرآنی بسیاری

از معضلات

اجتماعی در

عرصه جهانی را

تحت الشعاع قرار

داده و با تلاش

محققان

جایگزینهای

مناسب دینی را

برای حل این

مشکلات ارائه

دهیم

